

ZALÁN TIBOR

Igény legyen a könyvre!

A 88. Ünnepi Könyvhét megnyitója Nyíregyházán*

Tisztelt Egybegyűltek,

a remény hal meg utoljára – és nagy bizodalmmal: a könyv. Biztos vagyok benne, hogy túl fogja élni az emberiséget – már csak tárgyformájából adódóan is túl kell élnie. Ez a tétel csak akkor igaz persze, ha valami katasztrófa nem pusztítja el egyszerre mind a kettőt, azaz, magát a földet. De kezdjük előbből!

Marshall McLuhan a Gutenberg-galaxis haláláról megfogalmazott jóslata óta a közbeszédben folyamatos a könyv haldoklása. A haldokló azonban – szerencsére – valahogy nem akar tudomást venni erről az egész filozófiai hercehurcáról. Él, és ha könyvről lehet ilyen képzavarral élni – virágzik. Ha körüljárják az itt felállított pavilonokat, ha bemennek bármely könyvesboltba egy-egy mustrára, azt kell tapasztalniuk, soha nem látott mennyiségben és minőségben várják olvasóikat a könyvek.

Ha bemennek. Ha körülnéznek. És nem elégednek meg csak a kirakat előtti ácsorgással. A baj, hogy legtöbben nem mennek be. Hogy legtöbben nem néznek körbe. S hogy legtöbben még a könyvesbolt kirakata előtt sem állnak meg. S amikor erről tűnődöm, nem pesszimista vagyok, hanem leginkább realista. Úgy hiszem, a Gutenberg-galaxist nem elsősorban a kihalástól kell félni, sokkal inkább az olvasói érdektelenségtől, avagy olvasói elgyámoltalanodástól. (Mondom ezt igazságtalanul azoknak, akik itt vannak, és jelenlétükkel ennek az ellenkezőjét bizonyítják.)

A könyvgyár működik, a terjesztés haláláról akkor sem fogunk majd beszélni, ha véletlenségből már tényleg nem lesz könyv. Az olvasóval, az olvasással lehet itt majd baj, de remélem, én is csak McLuhan-szerűen káromok Önöknek. Napjaink irodalmi tömegtermelése, értem ezen most a könyvkiadás soha nem látott prosperitását, tovább növeli az olvasó elbizonytalanodását. Félek, a könyvvásárló nem bír el a kínálattal, sem anyagi, sem szellemi kapacitás-szinten. Mert a szellemi bírvágy is hasonló az

* Elhangzott 2017. június 8-án Nyíregyházán, a Kossuth téren.

anyagivá tárgyasodotthoz: minden kellene, ami szép, ami érdekes, ami izgalmas, ami felhívta magára a figyelmet. S ha már megvan az a könyv végre, amit szeretnénk, mikor kapunk, teremtünk magunknak időt ahhoz, hogy el is olvassuk?

Mostanában portugál költészetet fordítok. Van a portugálban két nagyon pontos kifejezés a könyvhöz való viszonyról. Az egyik: *livros para ler*. Ami annyit tesz, könyvek, melyeket olvasok. A másik: *livros para ter*. Ennek a jelentése: könyvek, melyeket birtokolok. És e kettő nagyon különbözik egymástól. Nem tudom, kinek hány könyv van a könyvespolcán, illetve, hány könyvespolcán van az a hány könyv. De ha magunkba nézünk, és most én is megteszem, be kell vallanunk, hogy könyveinknek csak töredékét olvastuk, nagyrésztét birtokoljuk, s még jó, hogy ha azzal az elgondolással, hogy majd egyszer, nyugdíjasként talán, jobb időkben talán, el fogjuk olvasni őket.

A diszkrepancia tehát a mérhetetlen mennyiségű könyv és a vásárlóerő között itt oldódik fel majd. Ma már nem négy-öt szakadozó nejlonszatyórral cipeljük hazafelé a könyvhéten a könyveket, mint régen, hanem azt a kettőt-hármat rejti kincsként a táskánk, amelyet biztosan el fogunk olvasni, mert megvagtuk, és mert a sok közül a legérdemesebbnek tartottuk megvenni.

Az ember könyvvel él. Nem azért, mert az iskolában megtanították olvasni. Azért már igen, hogy látta a szüleitől, hogy az jó. Hogy olvasni valami érdekes elfoglaltság, szellemi munka. De leginkább azért, mert szobában ülve is világ nyílik meg előttünk; világ, amelyet nem ismertünk, amelynek a titkaiba beleavatódunk, amelyet a magunkévá teszünk, amely megóv bennünket a munkátlan órák vegetációjától.

Az ember könyvben él. S messze nem ugyanaz az olvasás, mint a tévénézés, vagy az internet-használat. Utóbbi kettő nem kívánja meg tőlünk az aktív részvételt a tapasztalásban, nem kívánja meg a világteremtést – mert meg- és bemutatja a létező vagy teremtett világot –, a tájak, alakok, távolságok adottak és lekötöttek, míg olvasás közben mi teremtjük meg azokat. Az olvasás tehát szabadság, a szellem teremtő szabadsága.

Mi a könyvhétben az ünnepi? – kérdezem meg befejezésül magamtól. Hogy pár napra, akár szülőotthonban a csecsemőket, bemutatjuk a rokonságnak – az olvasóknak – az újszülötteket, hogy együtt örüljünk nekik. Lesz, akit hazaviszünk, lesz, akit csak átlapozunk a pult előtt állva, és lesz, amelyiknek csak a szép vagy rútra sikeredett pofiját simogatjuk meg. Ebben a pár napban a könyvé a főszerep, egyik leghűségesebb társunké. Ahhoz, hogy a Gutenberg-galaxis ne szűnjék meg, nem az kell tehát, hogy a nyomdagépek továbbra is zümmögve adják ki magukból a tomsokat. Az kell, hogy igény legyen a könyvre, mint szellemi kalandra, mint műtárgyra, mint a mindennapjainkból elemelő, egy másik világba átvezető mágikus anyagra. A 88. Ünnepi Könyvhétet azzal a jókívánsággal nyitom meg az Önök számára, hogy jelenlétükkel a bizalmat hozták el ide, bizalmat az íróknak, hogy érdemes, és bizalmat a könyvnek, hogy mindig van és lesz helye emberi világunkban.